

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

1

Serbarea unei înfrățiri

Prof. univ. Dr. Mircea POPA

Cu acest nume a intrat în popor una dintre cele mai frumoase și mai caracteristice serbări de tip popular la românii ardeleni, o manifestare tradițională a cărei semnificație a fost fixată de un fiu al Munților Apuseni, Rubin Patiția, încă din 1872, prin aceste cuvinte: „serbarea unei înfrățiri între locuitorii munților moșilor și ai crișenilor”. Cu alte cuvinte, sărbătoarea de pe *Muntele Găina* era înainte de toate o nedeie, o ocazie de întâlnire dintre locuitori despărțiți de creste și văi, care, odată pe an, puteau să se vadă. E vorba de locuitorii Munților Apuseni din zona Albei și cei din zona Crișanei și Zarandului.

Obiceiul e vechi și moștenit din moși în strămoși. Vechimea lui se pierde în negura timpului, venind de la vechii daci sau de la romanii cu care s-au amestecat, când muntele, care domină zona prin înălțime, a primit acest nume. Găina își adună aici puii, sub aceeași aripă de cloșcă ocrotitoare. Muntele Găina e cel mai propice loc de întâlnire, întrucât are un vast platou deschis spre soare și de aici se poate admira un răsărit superb, care constituie interesul esențial al zilei. Apoi oamenii se adună pâlcuri-pâlcuri după zone și sate, stau de vorbă, se cercetează cu privirea, se schimbă obiecte de negoț, fiecare din domeniul său de pricepere, ca apoi, să pornească hore lungi și atrăgătoare, cu muzică cântată de meșteri muzicanți, cu obișnuitul chef de a preamări Soarele, natura viguroasă, codrul plin de taine. E, în fond, o înfrățire între om și natură, între comunități răzlețite, între sate de moși și cele de crișeni.

Numită la început „*târg de fete*”, sărbătoarea a stârnit mai apoi interesul și curiozitatea străinilor, care au remarcat raritatea sau chiar unicitatea întâlnirii, care se solda cu cereri în căsătorie a unor tineri care se vedeau aici pentru prima oară, dar care se plăceau după mers, după port, după știința jocului și a cântatului. Îmbrăcate în portul lor popular, în albul imaculat al lânei și pănurei țesute la război, ele păreau adevărate zeițe, iar unele, cu corpul frumos și plăcut la vedere, suceau repede capul unor tineri care n-aveau la ei în sat asemenea vestale harnice și clocotitoare de viață. Părinții cu fete de măritat aduceau cu ei și câte ceva din zestrea fetei, haine de lână făcute în casă, obiecte de gospodărie, câte un miel sau un ied. Avea loc, bineînțeles, și un joc, în care flăcăii satelor depărtate, căutau fete pe-o potrivă, învărtindu-le și frământându-le, sub rostirea unor țipărituri și îndemnuri pline de promisiuni viitoare legate de curaj și isteție. deși nu se mai văzuseră niciodată înainte, fetele le picau cu tronc în urma unor învăpăiate dansuri moștești. Unii părinți mai întrebau pe vecini câte ceva despre posibili pretendenți și astfel puteau ști aici, în avans, câte ceva despre flăcău și familia lui.

Folcloristul clujean Ioan Mușlea, care a făcut o trecere în revistă a știrilor române și străine despre târg, menționează faptul că una dintre consemnările cele mai vechi aparține poetului maghiar Abraham Barcsay, într-o poezie datând din 1789, care amintește de acest obicei sub numele „târgul de fecioare”. Poetul maghiar se născuse la Simeria, urmase liceul la Aiud și trăise multă vreme pe moșia tatălui său de la Cioara (Alba), astfel că era la curent cu obiceiurile celor din munți. Poezia lui e intitulată „Lakadalom modja az olahoknal” și ea a devenit punct de plecare pentru alte evocări, cum ar fi cea a geologului Iacob Ferdinand Miller din 1818, care descrie o astfel de petrecere câmpenească. În fiecare an, în lunile de vară, când se aduna lumea aici, apăreau în presă și alte articole despre ritualul care se petrecea în munți, ca o curiozitate și un mod de petrecere al valahilor. Între altele, ziarul „Regelo” din 1833 și „Fillertar” din 1835, au descris obiceiul sub titluri ca acestea: *A leany vasar Biharban* (Târgul de fete din Bihor). Aceste știri erau împărtășite uneori și de presa germană, cum e cazul revistei „Satelit” din Brașov, care oferea amănunte despre modul în care avea loc petrecerea. Aceste articole au atras atenția unor scriitori

Cetatea Cavalerilor

maghiari, precum Kazinczy și Jokai Mor, ultimul consacrand fenomenului un întreg capitol din romanul său „*Sărmanii bogați*” (1861), dar și a unei povestiri independente cu titlul *A geninai leanyvasar*, adică târgul de fete de la Găina, publicată în revista „Az Ustokos” în 1859, insistând pe elementele etnografice și pe cel în care are loc înțelegerea dintre părinții tinerilor.

Tot în partea a doua a secolului al XIX-lea, povestea târgului poate fi întâlnită și în cartea unui italian, „*L' Amore, le Donne e i Matrimoni*”, apărută în 1871, în care obiceiul vinderii fetei este extins asupra unei zone mai largi românești, așa cum se poate observa în capitolul „Mercato di donne nella Valachia d Ungheria”, capitol comentat pe larg de poetul și publicistul I.C. Drăgescu, într-un articol din „Familia” intitulat *Târgul de dat*, din 1871. Cele expuse de italian i s-au părut lui Rubin Patița mult îngroșate, ceea ce-l determină să intervină cu unele precizări într-un articol intitulat *Târgul de fete de la Găina*, apărut în „Familia” în 1872. El subliniază aici mai ales caracterul de petrecere, întrucât la horă se prind și oameni mai vârstnici. Târgul este organizat vara, în duminica de după Sf. Petru și Pavel, ca semn al unei înfrățiri între locuitorii din cele două părți ale muntelui, „care își dau rendez-vous în tot anul.”

Însuși redactorul „Familiei” a făcut o tentativă de a vizita târgul, plecând în 1878, vara, într-o călătorie de la Alba Iulia la Zlatna, Abrud, Câmpeni, Detunata, Roșia Montană, Gorunul lui Horia, monumentul lui Iancu, Baia de Criș și Vața, monumentul lui Buteanu de la Abrud, acordând în cartea sa de călătorie un capitol întreg evenimentului, capitol intitulat *Găina, târgul de fete*. El își începe reportajul cu descrierea locului: „Găina este piscul cel mai înalt al catenei admirabililor Munți Apuseni, de unde ochiului se oferă un prospect din cele mai frumoase ce se pot întipări. Acolo sus privirea nu mai dă de stavilă, căci munții cei mai înalți se piticesc cu umilință jos în vale ca și fiii în jurul unei mame, ca și puii sub aripele cloștei. Doară tocmai din cauza aceasta se numește Găina”. În jur sunt drumuri puțin umblate, cunoscute doar de ciobani și poți hălădi prin munte numai călare, potecile fiind pe alocuri foarte anevoioase. În continuare dă câteva informații despre renumele târgului. „Acest târg adecă se deosebea de toate târgurile obicinuite, căci era un târg de fete. Locuitorii din felurite părți ale acestor munți se adunau în o zi de vară, cam pe la Rusalie, pe Găina, și făceau acolo târg, unde nu numai își puteau cumpăra toate de ce aveau trebuință în casă, dar junii totodată își aflau acolo și mirese, care se înfățișau cu toată zestrea lor, și un preot ce totdeauna se găsea /la/ îndemână executa ceremonia cununiei și juna pereche se depărta acasă ca bărbat și nevastă.”

Din păcate, cei cu care vorbise pentru însoțire, fuseseră toată noaptea la danț, și nu s-au prea arătat încântați de un drum lung și greu, așa că pierzându-și entuziasmul inițial, l-au convins și pe el să renunțe. S-a reîntors la Abrud și Câmpeni prezentând în următoarele foiletoane întâmplări de la 1848, cu vizita lui Dragoș în munți, sau cele văzute la Gorunul lui Horia și mormântul lui Iancu.

Târgul de la Găina a mai făcut obiectul unei descrieri din partea unui alt poet bihorean, fost administrator al domeniului Beiușului, Dimitrie Meciuc, care lăsase în manuscris o frumoasă *Poemă a Munților Beiușului*, datând din 1816, care a fost publicată ulterior în Almanahul „Zorile Bihorului”, publicat, în 1854, de către *lepturiștii* de la Oradea, unde le fusese trimisă de poetul Moise Sora Noac (Novac). Poema este rezultatul unei călătorii prin frumoasele locuri pitorești oferite de munții, poienile și apele din Munții Apuseni. Actunea poemului urmărește mersul spre câmpie a două râuri care izvorîsc din acești munți, Someșul și Drăganul-Crișul Negru. În primul caz sunt descrise peisaje din localitățile Nemoioasa, Buteasa, Onceasa și Bricea. În al doilea, din localitățile Piatra Tâlharului, Fântâna rece, Bohodei, Cresuia, Păltinet, Piatra Arasă, Herdeteu, Cucuiata, Vereșoaia, Vârtop, Boga, Ponor, Mălăiasa, Stana Pietrei, Bălăceana, Glevoia, Iezer, Bătrâna Mare, Călinești. Aici, la Călineasa, se descrie „târgul de dat”, într-o frumoasă animație montană: „Unde duc caș de vânzare/Fete și de măritare/ Cari-nmbracă haină nouă/ Și desculțe merg prin rouă/ Cu veșminte sufulcate / Cu picioarele spălate./ Călțuni roșii duc la mână,/ Caprele la târg le mână,/ Părul lor e-ntortocat / Și cu flori încoronat./ Mai frumoase sunt la față/ Decât cerul fără ceață./ Ochii lor ard ca lumina / Inima-ți străpung și splina. / Când torc, ele sunt frumoase, / Dar când rîd sunt amoroase. / Buzele li-s subțirele / Leagă la gât și mărele(...) Gia albă ele-nbracă / Șiurțe și catrințe leagă / Cu șirînca de postav / Neatinsă neci de prav. / Opinci la gurgoi mai nalte / Și cu ațe negre, frate, / Și cu furca-n brâu torc lână, / Oile la târg le mână”.

Nu lipsește nici o descriere a tinerilor moți, care vin la târg pentru a-și căuta o soată. Îmbrăcămintea lor e o adevărată pagină de etnologie folclorică: „Moții încă-s adunați/ N-haine negre îmbrăcați./ Hainele li sunt de lână/ Se fac de-a muierii mână. Tundra până jos de lungă,/ Și la gât acață glugă./ Lungile cămeși lăsate,/ Cu brâu roșu-n giur legate/ Cu curele îmbumbate,/ Impistrate, înzălate./ Cioareci albi, opinci flocoase,/ Mulți au barbele nerase./ Cușma-i dintr-o mneală neagră,/ La urechie

Cetatea Cavalerilor

părul leagă./ Dacă lucrul și-l găsesc/ La petreceri toți pornesc.” Nu uită să-și afirme apartenența la neamul românesc, având conștiința latinității: „ Suntem noi de gen romani/ Și de ne numesc mocani./ Ai lui Romulus nepoți/ Și de zic că suntem moți.” Avem de-a face cu un ritual al târgului bine stabilit, cu danțul la care participă și la care rostesc și strigături, precum cele pe care le notează: „De-i vedea crișanul beat,/ D-acolo nu cere sfat./ Unde vezi haine crepate, / D-acolo te fă departe.”

Poema *Munților Beiușului* e una dintre reperele documentare de prim rang despre moți și obiceiurile lor. O serie de completări binevenite găsim mai târziu în cartea lui Teofil Frâncu *Românii din Munții Apuseni*, apărută la București în 1888, care acordă descrierii târgului de la Găina, un capitol întreg, adăugând date și despre „târgul de sărutat de la Hălmașiu” și „târgul de dat de la Călineasa”. Târgul de la Găina are semnificații proprii, cu trimiteri mitologice și mitice, deoarece e organizat în preajma solstițiului de vară, originea lui fiind în mod sigur mult mai veche, legată de cultul Soarelui, când oamenii se adunau aici, urcând pe cel mai înalt pisc, spre a asista la răsăritul acestuia, proslăvind astrul zilei, prin cântece și joc. Astfel își exprimau ei bucuria de a fi mai aproape de el, considerându-l zeul zeilor, și aducându-i ofrande prin gesturi ritualice, menite a-l omagia și a-i obține recunoștința pentru belșugul vegetație și a poienelor zmălțuite cu flori.

Unicitatea târgului de fete de la Găina face dovada unor frumoase obiceiuri de „înfrățire” și de aleasă solidaritate comunitară, exprimată în cel mai frumos mod, ca elogiul al naturii ajunse la apogeu, în preajma solstițiului de vară, când întreaga natură e în floare și când noile generații ale munților se caută spre a-și întemeia o familie.

